

موجی‌نو در ادبیات کودک

گپ‌وگفتی با محمدرضا شمس، سرگروه داوران حوزه داستان متوسطه ۱ و ۲

اشاره

در جشنواره سیزدهم، کتاب‌های داستان در دو گروه ابتدایی و متوسطه بررسی شدند. محمدرضا شمس سرگروه داوران حوزه داستان دوره متوسطه است که به همراه دو داور دیگر کتاب‌های حوزه داستان را داوری کردند. وی معتقد است ورود جهان‌بینی نویسندگان به آثارشان و نیز موضوعاتی که طرح آن‌ها جسارت بیشتری لازم دارد از ویژگی‌های کتاب‌های این دوره است.

◀ آقای شمس، از داوری کتاب‌های داستان چه خبر؟ حدود ۸۰۰ عنوان کتاب به گروه ما رسیده بود که از میان آن‌ها نزدیک به ۸۴ عنوان به مرحله نهایی راه پیدا کردند. گروه داوری در مرحله اول ۱۰ عنوان کتاب و پس از آن هشت عنوان را انتخاب کرد که از میان آن‌ها یک کتاب برگزیده و یک کتاب تقدیری انتخاب شدند. البته در میان کتاب‌ها، آثار ترجمه شده و بازنویسی شده هم بودند که ما آن‌ها را از گروه جدا کردیم. به هر حال آثار ترجمه از میان هزاران عنوان کتاب که خارج از کشور چاپ می‌شوند گلچین و ترجمه می‌شوند. در واقع آن‌ها انتخاب شده و از بهترین‌ها هستند؛ لذا اگر رقیب آثار تألیفی ما باشند حق مطلب ادا نمی‌شود. بازنویسی هم کار ارزشمند و شایسته‌ای است ولی با تألیف متفاوت است و باید در حوزه خود بررسی شود. بنابراین ما فقط آثار تألیفی را بررسی کردیم.

نکته مهم در داوری‌ها آن است که سلیقه داوران باعث می‌شود برخی آثار به مراحل بالاتر راه پیدا نکنند و برخی آثار هم به دلیل ناهماهنگی با معیارهای آموزش و پرورش حذف می‌شوند. ما سعی کردیم تأثیرگذاری سلیقه داوران خیلی کم باشد و برعکس نگاه کارشناسی غالب باشد و کتاب معیارهای لازم برای برتری را داشته باشد. من مثلاً خودم آثار مدرن و پست مدرن را بیشتر می‌پسندم اما سعی کردم اگر اثر کلاسیک یا رئال هم که می‌خوانم این معیارها را مد نظر قرار دهم که از نظر ساختار، تعلیق، نوع روایت، گفت‌وگوها و ... چگونه است.

◀ پس گروه شما هم اثر برگزیده و هم تقدیری داشت. بله در برخی داوری‌ها اثر برگزیده یا تقدیری انتخاب نمی‌کنند؛ من با این موضوع مخالفم و معتقدم هر سال باید بهترین کتاب انتخاب شود. ممکن است بهترین‌های امسال از بهترین‌های سال‌های گذشته ضعیف‌تر باشند ولی بهترین امسال است. به همین دلیل می‌توان بهترین را از بین کتاب‌های موجود انتخاب کرد.

◀ کیفیت کتاب‌ها چه طور بود؟ من اعتقاد دارم ما با حرکت رو به رشدی در ادبیات کودک و نوجوان روبه‌رو هستیم هر چند این حرکت لاک‌پشت‌وار است

این است که ما فاقد جهان بینی هستیم. کتاب‌های ما اغلب موضوع محورند اما نویسنده‌ای مانند **رولد دال** جهان بینی خود را در همه کتاب‌هایش نشان داده است. یا در همه کتاب‌های **ایتالو کالوینو** جهان بینی‌اش مشخص است. در ادبیات کودک و نوجوان **فیلیپ پولمن** یا **دیوید آلmond** هم همین‌طورند و جهان بینی‌شان در آثارشان مشخص است. در این دوره برخی از نویسندگان ما به این سمت‌وسو رو آورده‌اند و به مخاطب و خواسته‌ او نزدیک‌تر و در نهایت به‌روزتر شده‌اند.

اما به هر حال رو به جلو می‌رود. در آثاری که به مراحل نهایی رسیدند این حرکت روبه‌رشد دیده می‌شود. در مقام مقایسه تعداد رمان‌های خوب امسال نسبت به دوره گذشته کمتر است ولی کیفیت چاپ و متن، روی آوردن جوان‌ها به این حوزه، انتخاب موضوعات و رفتن به سمت دغدغه‌های نوجوانان، انتخاب موضوعاتی که برای مخاطب ملموس است، همگی نشان از این حرکت روبه‌رشد است.

◀ **آیا در حوزه داستان موضوع یا فرم خاصی که نویسندگان بیشتر به آن روی آورده باشند دیده می‌شود؟** نقطه مشترک، روی آوردن نویسندگان به رمان بود که دلیل مشخصی داشت. دوره قبل، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، «طرح رمان نوجوان امروز» را برگزار و نویسندگان را جمع کرد تا برای نوجوانان رمان تولید کنند. تأثیر آن اقدام هنوز بر ادبیات کودکان و نوجوانان ما هست و هنوز از بین نرفته است. فکر می‌کنم آثاری که در این دوره از جشنواره هم انتخاب کردیم از ثمره‌های آن طرح است. ما در سال ۱۳۹۵ با موجی روبه‌رو هستیم که می‌توان به آن موج نو گفت. نویسندگان جوانی که وارد این عرصه شدند، سراغ موضوعاتی رفتند که طرح آن‌ها جسارت بیشتری می‌خواهد و تکراری نیستند. موضوع دیگری که در آثار امسال دیده می‌شود حضور جهان بینی نویسندگان در آثارشان است. یکی از ایرادات من به روند ادبیات

کیفیت چاپ و متن، روی آوردن جوان‌ها به این حوزه، انتخاب موضوعات و رفتن به سمت دغدغه‌های نوجوانان، انتخاب موضوعاتی که برای مخاطب ملموس است، همگی نشانه حرکتی روبه‌رشد است

◀ **آقای شمس، جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بیشتر از یک دهه است که برگزار می‌شود. شما این جشنواره را تا چه حد موفق و تأثیرگذار می‌دانید؟**

حرکت جشنواره‌های ما هم کند ولی روبه‌رشد است. زمانی در جشنواره رشد اصلاً رمان و داستان بررسی نمی‌شد، اما اکنون یکی از گروه‌های داوری است که نکته مثبتی است. جشنواره‌ها برای خواننده شدن کتاب‌ها و دیده شدن مؤلفان و ناشران و... و تشویق آن‌هاست ولی باید هدفی برای آن مشخص و رسیدن به آن مهم باشد.

